

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра загальної психології

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-педагогічної роботи

“ _____ ” _____ 20__ р.

Робоча програма навчальної дисципліни

Методологічні проблеми психології

Рівень вищої освіти другий (магістерський)

Галузь знань 05 соціальні та поведінкові науки

Спеціальність 053 психологія

Освітньо-професійна програма психологія

Вид дисципліни обов'язковий

Факультет психології

2020 / 2021 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою факультету психології

“ _____ ” _____ 20 _____ року, протокол № _____

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: Заїка Є.В., к.психол.н., доцент кафедри загальної психології

Програму схвалено на засіданні кафедри загальної психології

Протокол від “ _____ ” _____ 20 _____ року № _____

Завідувач кафедри загальної психології

_____ В.О.Олефір

Програму погоджено методичною комісією факультету психології

Протокол від “ _____ ” _____ 20 _____ року № _____

Голова методичної комісії факультету психології

_____ Гімаєва Ю.А.

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни “Методологічні проблеми психології” складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 053 - психологія

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни

З’ясування студентами ролі методології у розвитку психологічної теорії, а також оволодіння знаннями про методологічні проблеми у психології.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни

- 1) - Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.
 - Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
 - Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
 - Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем психологічної науки та / або практики.
 - Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження з елементами наукової новизни та / або практичної значущості.
 - Здатність обирати і застосувати валідні та надійні методи наукового дослідження та/або доказові методики і техніки практичної діяльності.
 - Здатність ефективно взаємодіяти з колегами в моно- та мультидисциплінарних командах.
- 2) - Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
 - Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.
 - Здатність здійснювати практичну діяльність (тренінгову, психотерапевтичну, консультаційну, психодіагностичну та іншу залежно від спеціалізації) з використанням науково верифікованих методів та технік.
 - Здатність приймати фахові рішення у складних і непередбачуваних умовах, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності.
- 3) - Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).
 - СК5. Здатність організовувати та реалізовувати просвітницьку та освітню діяльність для різних категорій населення у сфері психології. СК5. Здатність організовувати та реалізовувати просвітницьку та освітню діяльність для різних категорій населення у сфері психології. Здатність організовувати та реалізовувати просвітницьку та освітню діяльність для різних категорій населення у сфері психології.

1.3. Кількість кредитів – 5

1.4. Загальна кількість годин – 150

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
<u>Нормативна</u> / за вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	1-й
Семестр	
2-й	2-й
Лекції	
45 год.	16 год.
Практичні, семінарські заняття	
год.	год.
Лабораторні заняття	
год.	год.
Самостійна робота	
105 год.	134 год.
Індивідуальні завдання	
год.	

1.6. Заплановані результати навчання

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні досягти таких результатів навчання:

- здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливих та методологічно спрямованих знань із різних джерел із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ПР1);
- вміти організовувати та проводити психологічне дослідження із застосуванням валідних та надійних методів та на основі методологічних засад психології (ПР2);
- узагальнювати емпіричні дані та формулювати теоретичні висновки на основі методологічних принципів психології (ПР3);
- доступно і аргументовано з урахуванням методологічних принципів психології представляти результати досліджень у писемній та усній формах, брати участь у фахових дискусіях (ПР6).
- здійснювати теоретико-методологічний аналіз теоретичної та практичної проблеми;
- вільно користуватися категоріальним апаратом наукової психології;
- вирішувати прикладні, теоретичні та методологічні наукові проблеми;

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Фундаментальні засади науки психології

Тема 1. Основні поняття, проблеми та принципи сучасної психології
Предмети вивчення у сучасній психології, методи, характеристика течій у рамках психології. Коло проблем, які є у компетенції науки психології

Тема 2. Закономірності розвитку психології як науки, наукові кризи та засоби їх подолання

Причини кризових ситуацій у психології протягом її історії як науки.

Альтернативи щодо їх подолання.

. Знайомство з основними принципами психології.

Розділ 2. Структура наукової концепції

Тема 3. Характеристика та взаємозв'язок методологічного, теоретичного, методичного та фактичного рівнів науки

Введення понять методичного, теоретичного, методологічного та фактичного рівнів науки. Взаємозв'язок цих рівнів у психології.

Тема 4. Методологічний аналіз класичних та сучасних психологічних концепцій.

Розгляд класичних та сучасних психологічних концепцій. Здійснення на виділених концепціях методологічного аналізу.

Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Фундаментальні засади науки психології												
Тема 1. Основні поняття, проблеми та принципи сучасної психології	35	10				25	23	4				30
Тема 2. Закономірності розвитку психології як науки, наукові	35	10				25	22	4				37

кризи та засоби їх подолання											
Разом за розділом 1	70	20				50	45	8			67
Розділ 2. Структура наукової концепції											
Тема 3. Характеристика та взаємозв'язок методологічного, теоретичного, методичного та фактичного рівнів науки	35	10				25	23	4			30
Тема 4. Методологічний аналіз класичних та сучасних психологічних концепцій	45	15				30	22	4			37
Разом за розділом 2	80	25				55	45	8			67
Усього годин	150	45				105	150	16			134

3. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна	Заочна
1	Теми 1,2,3,4: Підготовка до поточного контролю із використанням конспектів лекцій.	53	67
2	Теми 1,2,3,4: Підготовка до підсумкових контрольних робіт за темами	52	67
	Разом	105	134

4. Методи навчання

За формою основними видами навчальної роботи за курсом «Методологічні проблеми психології» є лекція, консультація. Лекція як основний вид навчальних занять призначена для викладення теоретичного матеріалу. Окрема лекція є елементом курсу лекцій, що охоплює основний теоретичний матеріал одної або декількох тем навчальної дисципліни. Консультація є формою навчального заняття, при якій студент отримує від викладача відповіді на конкретні питання або пояснення окремих теоретичних положень чи їх практичного використання.

Основними **змістовними** видами методів навчання за курсом «Методологічні проблеми психології» є: 1) просте викладання навчального матеріалу, 2) обговорювання матеріалів лекцій та самостійно виконаних конспектів, 3) евристичні завдання на формулювання теоретичних положень з опорою на відомі матеріали.

5. Методи контролю

До методів контролю належать поточні контрольні роботи, а також підсумковий контроль – письмовий екзамен, який відбиває ступінь засвоєння теоретичних принципів.

Поточний контроль – проводиться викладачем на лекційних аудиторних заняттях. Завданнями поточного контролю є перевірка характеру орієнтації та рівня засвоєння студентом навчальних матеріалів, перевірка підготовки студентів до сприйняття та обговорення нового теоретичного матеріалу з курсу, до виконання самостійних практичних робіт, заохочення навчальної активності студентів. Основною метою поточного контролю є забезпечення зворотного зв'язку між викладачем та студентами у процесі навчання, забезпечення управління навчальною мотивацією студентів. Поточний контроль може проводитися у формі виступів студентів при обговоренні питань, у формі тестової контрольної роботи за певними темами (ректорський поточний контроль на д/ф), опис: складається з двох варіантів по три питання .

Контрольна робота, передбачена навчальним планом для з/ф, складається з конспектування авторських текстів та виконання самостійної практичної роботи. За кожною з тем студенти пишуть поточні контрольні роботи: складається з двох варіантів по три питання.

Екзамен відбиває засвоєння студентом матеріалів курсу за всіма розділами курсу, проводиться в письмовій формі.

Схема нарахування балів для денної форми навчання

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання				Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Індивідуальне завдання	Разом	Екзамен (залікова робота)	Сума
Розділ 1	Розділ 2							
T1	T2	T3	T4					
7	8	7	8	-	-	30	70	100

T1, T2 ... – теми розділів.

Схема нарахування балів для заочної форми навчання

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання				Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Індивідуальне завдання	Разом	Екзамен (залікова робота)	Сума
Розділ 1		Розділ 2						
T1	T2	T3	T4					
7	8	7	8	30	-		70	100

T1, T2 ... – теми розділів.

Критерії оцінювання знань поточного контролю і екзамену

Критерії оцінки поточних контрольних робіт для денної і заочної форми навчання

Оцінюються відповіді на два запитання, для кожного з двох питань

Перше питання:

10 балів – повне викладення теоретичного питання, яке демонструє знання основної і допоміжної літератури. Відповідь чітко і логічно побудована, містить висновок.

8 балів – повне викладення теоретичного питання, яке демонструє знання основної літератури. Відповідь містить висновок.

6 балів – неповне викладення теоретичного питання. Відповідь містить узагальнення.

3 балів – неповне викладення теоретичного питання. Відповідь фрагментарна, немає висновку або узагальнення.

0 балів – відповідь відсутня.

Завданням **підсумкового семестрового контролю** є перевірка результатів засвоєння студентами програмного матеріалу в цілому, систематизація і узагальнення набутих знань та вмінь.

Формою проведення підсумкового семестрового контролю є іспит, що проводиться у письмовій формі. Підсумковий контроль складається з трьох питань і оцінюється 70 балами, 24 балів – перше запитання, 23 балів – друге і третє.

Перше питання носить узагальнений теоретичний характер і відповідає одному з питань, що викладались у лекційній частині даного курсу.

Друге питання має більш конкретний характер і потребує ще приведення прикладу, який студент повинен придумати для ілюстрації даного теоретичного положення.

Третє питання стосується інформації з тих наукових літературних джерел, які обговорювалися на семінарських заняттях або опрацьовувалися при самостійній роботі.

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю для денного і заочного відділення:

Перше питання:

24 балів – повне викладення теоретичного питання, яке демонструє знання основної і допоміжної літератури. Відповідь чітко і логічно побудована, містить висновок, показує знання студентом тих психологів, які розробляли дане питання, та їх робіт.

20 балів – повне викладення теоретичного питання, яке демонструє знання основної літератури. Відповідь чітко і логічно побудована, містить висновок.

16 балів – неповне викладення теоретичного питання, яке демонструє знання основної літератури. Відповідь досить логічно побудована, містить висновок.

8 балів – неповне викладення теоретичного питання. Відповідь фрагментарна, немає висновку.

0 балів – відповідь відсутня.

Друге питання:

23 балів – повне викладення питання й розуміння того теоретичного положення, якого воно стосується. Приклад придуманий самостійно, аргументований і повністю відповідає даному теоретичному положенню.

20 балів – повне викладення питання й розуміння того теоретичного положення, якого воно стосується. Приклад придуманий самостійно, відповідає даному теоретичному положенню.

16 балів – неповне викладення питання, розуміння того теоретичного положення, якого воно стосується. Приклад взятий з лекційного матеріалу або робіт, що обговорювалися на семінарських заняттях.

8 балів – неповне викладення питання. Приклад не наведений.

0 балів – відповідь відсутня.

Третє питання:

23 балів – повне викладення питання, знання наукового джерела, розуміння загальної проблематики, якої воно стосується. Відповідь чітко і логічно побудована, містить висновок.

20 балів – повне викладення питання, знання наукового джерела, якого воно стосується. Відповідь логічно побудована, містить висновок.

16 балів – неповне викладення питання, знання наукового джерела, якого воно стосується. Відповідь містить висновок.

8 балів – неповне викладення питання. Висновку немає.

0 балів – відповідь відсутня.

6. Питання для самопідготовки і семестрового контролю.

1. Охарактеризувати основні підходи до розуміння поняття методології і її ролі у розвитку психології
2. Охарактеризувати базові поняття психології (діяльність, спілкування, відображення, особистість, група та інші)
3. Охарактеризувати основні принципи психології (системності, розвитку, детермінізму та інші)
4. Охарактеризувати внесок у методологію психології – Виготського, Піаже, Рубинштейна, Леонтьєва, Ярошевського та інших.
5. Роль методології у дослідницькій роботі психолога.
6. Базові поняття психології.
7. Порівняйте методологічні основи концепції І.П. Павлова та гештальт-психології
8. Перелічити основні принципи психології.
9. Охарактеризувати внесок Б.Ф.Ломова в розвиток методології психології.
10. Охарактеризувати внесок С.Л.Рубінштейна в розвиток методології психології.
11. Охарактеризувати внесок С.Д.Максименка в розвиток методології психології.
12. Охарактеризувати внесок В.П.Зінченка в розвиток методології психології.
13. Методологія як предмет вивчення та як поняття.
14. Структура наукової концепції
15. Порівняйте методологічний та теоретичний рівні біхевіорального підходу.
16. Проблема об'єкта та предмета психології.
17. Співвідношення загальної та теоретичної психології за Л.С. Виготським.
18. Провести методологічний аналіз практичної проблеми усунення агресивності.
19. Сутність ймовірнісних законів у психології.
20. Методологічний плюралізм за А.В. Юревичем.
21. Провести методологічний аналіз дослідницької проблеми розробки опитувальника конформності.
22. Дати характеристику принципу системності.
23. Дати характеристику принципу детермінації.
24. Дати характеристику принципу розвитку.
25. Навести приклади застосування принципу системності в психологічних теоріях.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90-100	відмінно	зараховано
70-89	добре	
50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

Зразки завдань до поточних контрольних робіт за темами

ВАРІАНТ №1

1. Методологія як предмет вивчення та як поняття.
2. Структура наукової концепції
3. Порівняйте методологічний та теоретичний рівні біхевіорального підходу.

ВАРІАНТ №2

1. Проблема об'єкта та предмета психології.
2. Співвідношення загальної та теоретичної психології за Л.С. Виготським.
3. Провести методологічний аналіз практичної проблеми усунення агресивності.

Зразки завдань до підсумкового семестрового контролю

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 1

1. Роль методології у дослідницькій роботі психолога.
2. Базові поняття психології.
3. Порівняйте методологічні основи концепції І.П. Павлова та гештальт-психології.

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 2

1. Сутність ймовірнісних законів у психології.
2. Методологічний плюралізм за А.В. Юревичем.
3. Провести методологічний аналіз дослідницької проблеми розробки опитувальника конформності.

7. Рекомендована література

Основна література

1. Заїка Є.В. Навчально-методичний комплекс з курсу «Методологічні проблеми психології», Харків: ХНУ, 2007.
2. Кун Т. Структура наукових революцій. М., 1968.
3. Ломов Б. Ф. Теоретические и методологические проблемы современной психологии. М., 1984.
4. Пономарев Я. А. Методологическое введение в психологию. М., 1983.

Допоміжна література

1. Выготский Л. С. Собрание сочинений. Т.1. М., 1981.
2. Кузьмин В. П. Принцип системности в теории и методологии К. Маркса. М., 1986.
3. Абульханова К. А. О субъекте психической деятельности: Методологические проблемы психологии. М.: Наука, 1973.
4. Давыдов В. В. Исчерпала ли себя естественнонаучная парадигма в психологии? // Вопросы психологии. 1997. N 3. С. 127 — 128.
5. Брушлинский А. В. Психология субъекта. М.: ИП РАН, СПб: Алетейя, 2003.
6. Тихомиров О. К. Понятия и принципы общей психологии. М.: МГУ, 2000.
7. Шульц Д. П., Шульц С. Э. История современной психологии. СПб: Евразия, 2001
8. Зинченко В. П. Методология или «охранная грамота»? // Вопросы психологии. 1997. N 3. С. 129 — 131.
9. Лубовский Д.В. Введение в методологические основы психологии: Учебное пособие. М.: Издательство Московского психолого-социального института; Воронеж: Издательство НПО «МОДЭК», 2005.

8. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

**Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю
з курсу «Методологічні проблеми психології»
к.психол.н., доц.Зайки Є.В.**

Перше питання:

24 балів – повне викладення теоретичного питання, яке демонструє знання основної і допоміжної літератури. Відповідь чітко і логічно побудована, містить висновок, показує знання студентом тих психологів, які розробляли дане питання, та їх робіт.

20 балів – повне викладення теоретичного питання, яке демонструє знання основної літератури. Відповідь чітко і логічно побудована, містить висновок.

16 балів – неповне викладення теоретичного питання, яке демонструє знання основної літератури. Відповідь досить логічно побудована, містить висновок.

8 балів – неповне викладення теоретичного питання. Відповідь фрагментарна, немає висновку.

0 балів – відповідь відсутня.

Друге питання:

23 балів – повне викладення питання й розуміння того теоретичного положення, якого воно стосується. Приклад придуманий самостійно, аргументований і повністю відповідає даному теоретичному положенню.

20 балів – повне викладення питання й розуміння того теоретичного положення, якого воно стосується. Приклад придуманий самостійно, відповідає даному теоретичному положенню.

16 балів – неповне викладення питання, розуміння того теоретичного положення, якого воно стосується. Приклад взятий з лекційного матеріалу або робіт, що обговорювались на семінарських заняттях.

8 балів – неповне викладення питання. Приклад не наведений.

0 балів – відповідь відсутня.

Третє питання:

23 балів – повне викладення питання, знання наукового джерела, розуміння загальної проблематики, якої воно стосується. Відповідь чітко і логічно побудована, містить висновок.

20 балів – повне викладення питання, знання наукового джерела, якого воно стосується. Відповідь логічно побудована, містить висновок.

16 балів – неповне викладення питання, знання наукового джерела, якого воно стосується. Відповідь містить висновок.

8 балів – неповне викладення питання. Висновку немає.

0 балів – відповідь відсутня.

Зразки завдань до поточних контрольних робіт за темами**ВАРІАНТ №1**

1. Методологія як предмет вивчення та як поняття.
2. Структура наукової концепції
3. Порівняйте методологічний та теоретичний рівні біхевіорального підходу.

ВАРІАНТ №2

1. Проблема об'єкта та предмета психології.
2. Співвідношення загальної та теоретичної психології за Л.С. Виготським.
3. Провести методологічний аналіз практичної проблеми усунення агресивності.

Зразки завдань до підсумкового семестрового контролю**ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 1**

1. Роль методології у дослідницькій роботі психолога.
2. Базові поняття психології.
3. Порівняйте методологічні основи концепції І.П. Павлова та гештальт-психології.

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 2

1. Сутність ймовірнісних законів у психології.
2. Методологічний плюралізм за А.В. Юревичем.
3. Провести методологічний аналіз дослідницької проблеми розробки опитувальника конформності.